

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-12>
УДК (UDC):37.011.31

О. О. ГАБРУК,

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
e-mail: gabruk@tutaimail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9861-9462>,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мета. Мета статті полягає у виявленні провідних чинників професійного розвитку педагога професійного навчання в умовах інформаційно-освітнього середовища.

Методи. Задля досягнення мети використовувався комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, аналогія, порівняння, зіставлення, узагальнення, класифікація, систематизація), емпіричних (аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури, нормативної документації) та універсальних (модельювання) методів.

Результати. Специфікою професійної діяльності в освітніх установах системи професійної освіти є: відсутність у педагогів спеціальної педагогічної освіти; приналежність освітньої установи до певної галузі народного господарства, для якої ведеться підготовка фахівців; включення в педагогічний колектив фахівців народного господарства непедагогічних галузей. Поняття «освітнє середовище» включає як різні суто інформаційні ресурси (інформаційно-технологічні, довідково-інформаційні, інформаційно-технічні, інформаційно-програмні, інформаційно-освітні й т.д.), так і сукупність соціально-комунікативних взаємозв'язків (мережеві спільноти, тематичні майданчики, сайти, майданчики блогерів і т.п.). Інформаційно-освітнє середовище створюване для професійного розвитку педагогів профнавчання, характеризується певними особливостями: насиченістю; відкритістю й доступністю; динамічністю; відсутністю географічних та політичних кордонів; активністю взаємодії; інтерактивністю; можливостями використання для самоосвіти, професійного розвитку елементів неформальної й інформальної освіти на основі застосування інтернет-ресурсів. Загальне бачення інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти, котре було б ефективним чинником розвитку компетентності педагога професійного навчання, дозволило розробити відповідну модель.

Висновки. Сукупність конкретних чинників розвитку педагога професійного навчання містить: мотиваційний чинник, змістовний чинник, процесуально-технологічний чинник. Саме ці чинники здійснюють в умовах інформаційно-освітнього середовища професійної установи ефективний вплив на розвиток педагога професійного навчання. До перспектив подальшого дослідження можуть бути віднесені питання технічного й методичного забезпечення, а також виявлення та теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов упровадження моделі розвитку педагогів профнавчання в умовах інформаційно-освітнього середовища.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *інформаційно-освітнє середовище, педагог професійного навчання, модель інформаційно-освітнього середовища, заклад професійної освіти.*

Як цитувати: Габрук О. О. Інформаційно-освітнє середовище як провідний чинник професійного розвитку педагогів професійного навчання. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. Вип. 83. С.136-147. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-12>

In cites: Gabruk O. O. (2024). Information and educational environment as a leading factor in the professional development of vocational education teachers. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (83), 136-147. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-12> (in Ukrainian)

© Габрук О. О., 2024

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Актуальність дослідження і постановка проблеми

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в суспільстві та тенденції стратегічного розвитку країни пов'язані з технологіями нового покоління, насамперед, – з цифровізацією суспільства. Відповідно, державні освітні стандарти обумовлюють підвищення вимог до якості підготовки для виходу на ринок праці випускників закладів професійної освіти (ЗПО). При цьому якість освіти закономірно пов'язується науковцями з проблемою підвищення ролі й професійної компетентності педагогів професійного навчання (ППН), що має забезпечити вирішення завдань підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Питання професійно-педагогічного становлення й самовдосконалення педагогів професійного навчання завжди були в центрі уваги наукової спільноти (С. Артюх, В. Бакатанова, Л. Бачиєва, Н. Брюханова, І. Васильєв, С. Гура, Д. Коваленко, О. Коваленко, Л. Штефан й ін.). Однак у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на сучасному етапі застосовувані педагогами методи й прийоми навчання потребують істотного перегляду й модернізації, а соціокультурні трансформації сьогодні обумовлюють підвищені вимоги до професійної компетентності, культури й особистості самого педагога професійного навчання, що, у цілому, входить у поняття його професійної компетентності. При цьому визнається, що професійно-педагогічна компетентність є результатом досягнень педагога й головним показником, який визначає якість його професійної діяльності.

Тема та актуальність дослідження, на наш погляд, визначається двома аспектами – соціальним і освітнім.

Соціальний аспект пов'язаний із соціально-економічними змінами, що відбуваються в суспільстві, з актуальними тенденціями розвитку технологій нового покоління й цифровізацією суспільства. Про державне замовлення в цьому напрямку свідчить ст. 3 «Основні завдання Національної програми інформатизації» Закону України від 1 грудня 2022 року № 2807-IX «Про Національну програму

інформатизації», у якому інформатизація розглядається як один із основних стратегічних напрямків модернізації вітчизняної освіти. Це зумовлює вимоги підвищення якості підготовки випускників ЗПО, які покликані забезпечити педагоги професійного навчання з високим рівнем професійної компетентності. Не випадково в сучасних концепціях діяльності увага із зовнішньої, предметної діяльності, орієнтованої на зміну людиною навколишнього світу, усе більш переміщається на внутрішню сферу людини, спрямовану на саморозвиток, зміну самого себе й свого ставлення до праці, до суспільства, до світу. Таким чином, центром педагогічної освіти стає самодіяльність педагога як процес його розвитку, самозміни, прийняття рішень, що визначають вибір цінностей, цілей і способів своєї професійної діяльності.

Освітній аспект актуальності проблематики, що розглядається, обумовлений модернізацією системи професійної освіти, котрий відбувається, і за якої освітній процес повинен максимально повно відповідати сучасним технологічним і інформаційним викликам. Це висуває на перший план завдання впровадження в систему підготовки, підвищення кваліфікації й професіоналізму, формування професійно-педагогічної компетентності педагогів професійного навчання інноваційних методів і прийомів, визнання провідної ролі інформаційного освітнього середовища (про що йшлося у вищезгаданому Законі України).

При цьому велике значення має існуюча професійно-педагогічна діяльність педагога професійного навчання як процес його розвитку в умовах сучасних інформаційно-комунікативних технологій, що впливають на його професіоналізм, зокрема з використанням технологій цифровізації суспільства.

Проте невелика кількість досліджень, недостатня розробленість теоретико-методичних підстав створення в системі професійної освіти інформаційно-освітнього середовища (ІОС), які б визначали шляхи й напрямки розвитку на її основі професійної компетентності педагогів, не сприяє належною мірою

забезпеченню професійної самоосвіти й саморозвитку педагогів, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності в напрямку підвищення якості підготовки випускників закладів професійної освіти.

У той же час доводиться констатувати, сьогодні питання розгляду інформаційно-освітнього середовища у закладах професійної освіти як провідного чинника розвитку професійної компетентності педагогів не отримали відповідного теоретичного осмислення, а також розробки методичних засобів, що в сукупності забезпечувало б вирішення існуючої проблеми, яка зумовлена низкою протиріч між:

— новими вимогами до якості професійної діяльності педагогів професійного навчання, обумовленими економічними, технологічними, соціокультурними змінами в суспільстві і теоретико-методичною нерозробленістю сучасних шляхів розвитку професійно-педагогічної компетентності;

Аналіз досліджень та публікацій

Дослідження інформаційно-освітнього середовища в закладах освіти різних її рівнів останнім часом здійснювали як вітчизняні, так і закордонні науковці: Л. Висотська [1], С. Кізім [2], Л. Куцак [2], С. Люльчак [2], С. Цимбал-Слатвінська [7], А. Яновський [8], N. Balyk [9], O. Didenko, A. Lytvyn [12], V. Lytvyn [12], R. Muszkieta [12], L. Rudenko [12], V. Oleksiuk [9], J. Otajonov [13], Yu. Pelekh [12], G. Shmyger [9], Ya. Vasylenko [9], W. Żukow [12] й ін.

Постановка завдання

Мета статті полягає у виявленні провідних чинників професійного розвитку педагога професійного навчання в умовах інформаційно-освітнього середовища. У рамках дослідження ролі інформаційно-освітнього середовища було поставлені та вирішувалися такі завдання: 1) визначити поняття «освітнє середовище»; 2) виявити

Виклад основного матеріалу

На основі вивчення робіт низки провідних науковців щодо характеристики освітнього середовища було визначено, що зв'язуються з триадою «освітні умови –

— великим потенціалом сучасних інформаційно-комунікативних технологій для безперервного професійного самовдосконалення педагога й невиявленістю теоретико-методичних орієнтирів створення в закладах профосвіти шуканого, сучасного інформаційно-освітнього середовища, що виступає фактором підвищення професіоналізму педагогів професійного навчання;

— потребою в різноманітності форм, методів і прийомів, які б забезпечували зростання професійної компетентності педагогів професійного навчання, і відсутністю достатньої кількості досліджень у цьому напрямку щодо створення й реалізації потенціалу інформаційно-освітнього середовища в системі професійної освіти.

Усі ці протиріччя і зумовлюють наявність проблеми професійного розвитку та саморозвитку педагогів професійного навчання в умовах інформаційно-освітнього середовища в умовах закладу професійної освіти.

Різні аспекти підготовки та діяльності педагога професійного навчання в нас в країні та за її межами досліджували Л. Ляхощка [3], І. Ніколаеску [4], А. Самко [5], Л. Фамілярська [6], L.-A. Casado-Arand [11], V. Chernysh [10], M. Danyliuk [10], V. Gómez-Pablos [11], O. Khromova [10], N. Link [15], M. Matarranz [11], K. Melnyk [10], F. Otto [11], Z. Rakhimov [14], P. Schäfer [15], F. Walker [15], O. Zadorina [10] й ін.

та описати специфіку інформаційно-освітнього середовища в системі закладів професійної освіти; 3) розробити модель інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти, яке було б ефективним чинником розвитку педагога професійного навчання.

освітній простір – інформаційно-комунікаційне оточення» здобувачів освіти». Так, уміння педагогів професійного навчання користуватися можливістю

середовища в освітньому процесі співвідноситься із цілеспрямованою актуалізацією уваги до потенційних нереалізованих дидактичних можливостей середовища закладу освіти та можливостей середовища бути суб'єктом освіти й самоосвіти особистості як самого педагога, так і здобувача освіти.

Насамперед нас цікавить інформаційний компонент освітнього середовища, котрий розглядається у зв'язку з аналізом можливостей ресурсів мережі Інтернет, здатних забезпечити інформаційно-насичений контент освіти, самоосвіти й саморозвитку педагогів. Активний розвиток ресурсів мережі Інтернет і відповідне впровадження різних видів інформаційної продукції, зростання комунікативного потенціалу людства в рамках упровадження й розвитку мережних співтовариств (Facebook, Livejournal, Twitter (X), Viber, WhatsApp, Youtube й ін.) дали поштовх новим уявленням людей про можливості освітньої комунікації, про потенціал спільного вирішення проблемних професійних питань, про різні форми долучення до інформаційного контенту тощо. При цьому з поняттям «потенціал освітніх ресурсів мережі Інтернет» стала пов'язуватися увага до резервів підвищення якості освіти, її результативності, прагнення до самоосвіти й саморозвитку.

Як правило, провідними фахівцями освітньої галузі до такого потенціалу включені:

1) системні програмні засоби, котрі, як правило, поставляються разом з необхідним для онлайн навчання устаткуванням;

2) програмні засоби, що визначають можливість якісної роботи з різними видами інформаційного контенту (можливість проектування тексту, мультимедіа-презентацій, звертання до загальних інформаційно-довідкових масивів і т.п.);

3) спеціалізовані організовані інформаційні масиви – енциклопедії на комп'ютерних дисках, інформаційні сайти та пошукові системи Інтернету для освітніх застосувань;

4) віртуальні конструктори (створення наочних імітаційних моделей) і тренажери (відпрацьовування автоматичних навичок роботи з інформаційними

об'єктами: тренування щодо введення тексту, оперування з графічними об'єктами тощо);

5) систематизовані комплексні освітні пакети (у вигляді дистанційних курсів) тощо.

Велику популярність здобувають професійні тематичні співтовариства й тематичні сайти (майданчики) блогерів, як правило фахівців у якій-небудь галузі. Вони характеризуються насиченістю авторськими статтями й аналітикою, пропонованими великими матеріалами (платними й безкоштовними), тематичними відео з подальшим обговоренням проблемних питань на форумах, можливостями обговорити й отримати консультацію з вузькоспеціальних питань. Це може бути також майданчик якогонебудь науковця, відомого педагога тощо.

Таким чином, у поняття «інформаційно-освітнє середовище закладу професійної освіти» включаються: з одного боку, різні суто інформаційні ресурси (інформаційно-технологічні, довідково-інформаційні, інформаційно-технічні, інформаційно-програмні, інформаційно-освітні тощо); з іншого – сукупність соціально-комунікативних взаємозв'язків (мережеві спільноти, тематичні майданчики, сайти, майданчики блогерів тощо). Усе в сукупності забезпечує, у цілому, професійну самоосвіту, спілкування й саморозвиток. Інформаційні, технічні, комунікативні, соціальні й інші ресурси інтернет-простору складають у сукупності інформаційно-освітнє середовище, провідною характеристикою якого є його насиченість. Це має велике значення для розвитку професійної компетентності педагогів профнавчання та характеризується такими особливостями:

1) відкритістю й доступністю – можливістю самостійно розширювати знання, поповнювати технологічну базу викладання, застосовувати ресурси мережі Інтернет як для організації навчання, так і для самоосвіти;

2) динамічністю – Інтернет, як продукт колективної творчості й співробітництва мільйонів людей, розбудовується надзвичайно швидко, дає можливість здобувати актуальну інформацію у своїй галузі, застосовувати досвід інших, ділитися проблемними

питаннями й спільно шукати на них відповіді;

3) відсутністю географічних та політичних кордонів (мовні бар'єри є, але при використанні різних перекладацьких програм можна зрозуміти суть висловлення, пропозиції тощо);

4) активністю взаємодії, почуттям включеності до єдиного педагогічного співтовариства, можливістю реалізувати різні види спільної діяльності (обговорення технології, проекту і т.п.);

5) інтерактивністю – необхідністю зворотного зв'язку, відповідної реакції на повідомлення або інформацію, що мотивує до підвищення власного рівня, компетентності, розбудовує почуття професійної гідності;

6) можливостями використання для самоосвіти, розвитку професійної компетентності елементів неформальної й інформальної освіти на основі застосування інтернет-ресурсів.

На основі цього сформоване загальне бачення інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти, яке було б ефективним чинником розвитку компетентності педагога професійного навчання (рис. 1).

У контексті визначення ролі й потенціалу інформаційно-освітнього середовища ЗПО було здійснено спробу виявлення конкретних чинників розвитку компетентності педагога професійного навчання. У межах дослідження такими конкретними чинниками вбачається така їх сукупність: мотиваційний чинник, змістовний чинник, процесуально-технологічний чинник. Саме такі чинники здійснюють в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗПО ефективний вплив на діяльність усього колективу для досягнення поставленої мети – розвиток компетентності педагога професійного навчання. Розглянемо їх дещо докладніше.

Мотиваційний чинник включений уже в базове поняття «розвиток» (педагогічної компетентності) і припускає особисту зацікавленість у розвитку компетентності як фактора успішності, кореляцію особистих цілей, вимог освітньо-кваліфікаційних стандартів до професійної

компетентності педагога професійного навчання.

Змістовний чинник був співвіднесений із необхідністю виявлення й опису критеріїв оцінки професійної компетентності педагогів професійного навчання, що конкретизують результат, який передбачається досягти на основі реалізації потенціалу інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти.

Процесуально-технологічний чинник забезпечення діяльності колективу ЗПО досягнення поставленої мети був представлений як реалізація таких видів діяльності:

1) теоретико-консультаційна діяльність із збагачення уявлення педагогів про педагогічну компетентність. Відповідальною за організацію цього виду діяльності є методичні служби закладу професійної освіти із запрошенням до участі всього колективу педагогічних працівників;

2) організаційно-технічна діяльність. За цю роботу відповідальними є керівники кафедр, голови предметно-циклових комісій, методичні ради й працівники бібліотеки;

3) організаційно-методична діяльність. Її організують заступники директора з навчальної, навчально-виробничої, виховної роботи разом із деканами або завідувачами відділень освітньої організації;

4) контрольно-рефлексивна діяльність забезпечується адміністративно-управлінським персоналом закладу професійної освіти.

Вивчення уявлень провідних науковців щодо професійної компетентності педагога професійного навчання дозволяє нам визначити його як інтегративне поняття, що складається з сукупності трьох компонентів: 1) професійної грамотності; 2) розвиненої педагогічної культури; 3) конструктивної педагогічної рефлексії. Це дозволяє на основі опису змісту цих трьох, на наш погляд, основних компонентів визначити критерії оцінки їх сформованості.

Для першого компонента, яким є комплекс професійної грамотності (знання, уміння, методичний досвід, розвинені

творчо-дослідницькі навички), критеріями його сформованості можуть виступати:

– постійно оновлювана система професійних знань у предметній галузі, в галузі методики викладання, інноваційної педагогіки й т.і.;

– усвідомлена готовність до

ефективного виконання кваліфікованих дій у предметній професійній галузі та виховній діяльності на основі поставлених державою завдань;

– здатність до науково-дослідної, інноваційної і творчої діяльності;

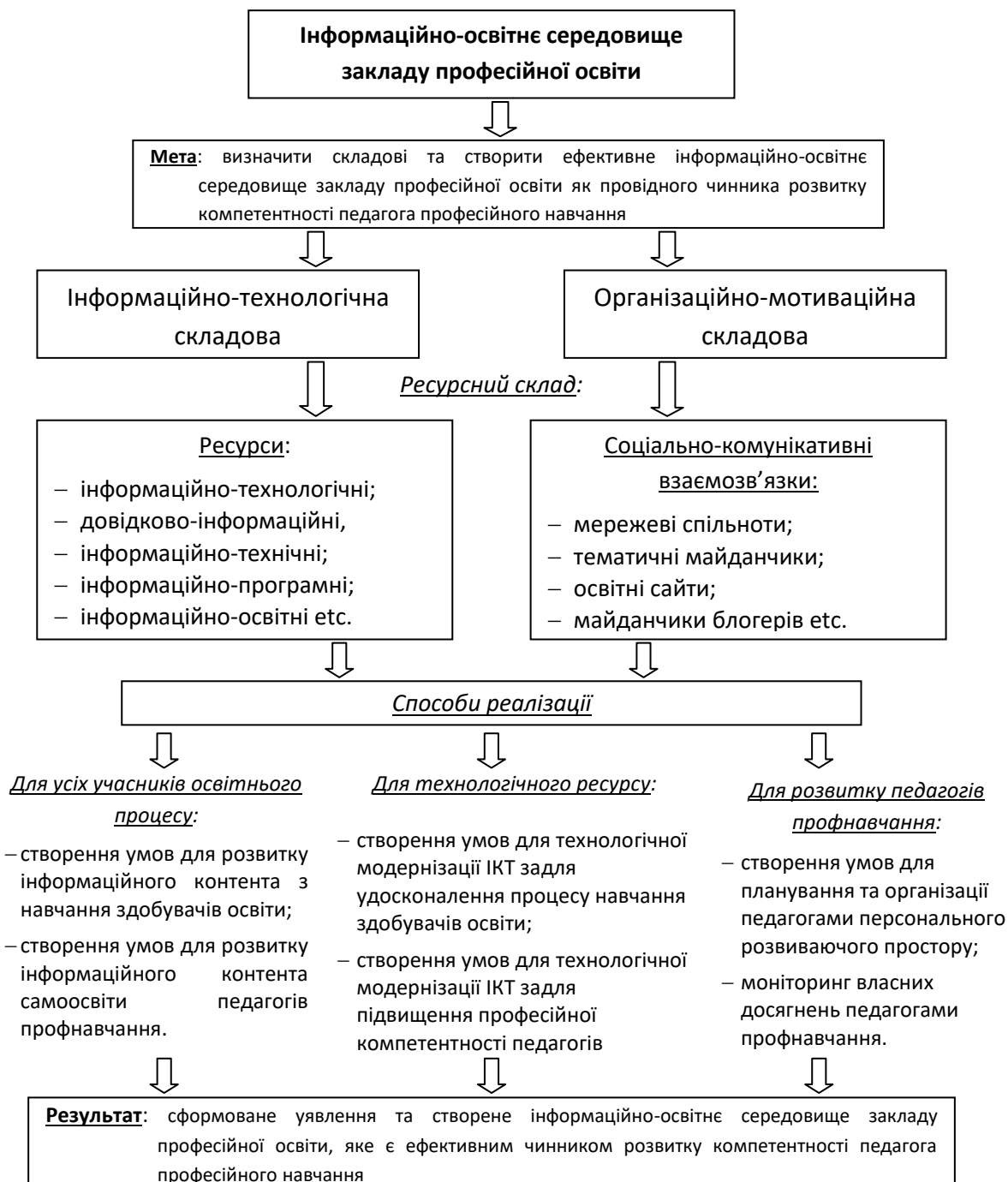

Рис. 1 – Модель інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти, яке було б ефективним чинником розвитку педагога професійного навчання

Fig. 1 – A model of the informational and educational environment of a vocational education institution, which would be an effective factor in the development of a vocational teacher

– прийняття й демонстрація прихильності цінностям особистісної й професійної успішності, мотивації на самоосвіту й саморозвиток.

Можливими показниками досягнення професійної грамотності, на наш погляд, можуть бути: активна участь у професійних конкурсах і майстер-класах, виступи з доповідями, реалізація як мінімум одного міждисциплінарного навчально-дослідницького проекту зі студентами, організація позааудиторної роботи.

Другий компонент – сформованість педагогічної культури педагога профнавчання – містить, на наш погляд, такі складові: «інтелектуально-інформаційна культура», «комунікативна культура», «культура самоорганізації й самозбереження», «цивільно-правова культура». Кожний із них має чітку систему критеріїв. Так, наприклад, інтелектуально-інформаційна культура містить складові та відповідні їм критерії, наведені нижче.

1. Наявність проблемного мислення, критеріями чого можуть бути:

- здатність виявляти й усувати протиріччя;
- уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- різноманітне бачення шляхів вирішення проблеми;
- здатність до нового баченню ситуації;
- створення нових способів діяльності в умовах пошуку рішень щодо заданої ситуації;
- висока вимогливість до результатів власної праці, схильність ставити надважкі цілі.

2. Наявність креативного (творчого) мислення, критеріями чого можуть бути:

- здатність генерувати ідеї;
- розвинена просторова уява й наочно-образне мислення;
- віддання переваги парадоксальній, суперечливій й невизначеній інформації, нестандартним, нетиповим завданням, неприйняття готових відповідей;
- легкість асоціювання, здатність до переносу, розширення сфери застосування раніше сформованих навичок.

3. Наявність умінь роботи з інформацією, критеріями чого можуть бути:

– уміння добирати необхідну літературу, працювати з текстом і Інтернет-ресурсами;

– уміння критично підходити до добору матеріалу з Інтернету, довідкових ресурсів;

– уміння реконструювати текст у відповідності з поставленим завданням;

– уміння збирати матеріал, потрібний для обґрунтування власної точки зору в рамках вирішення проблемного завдання;

– уміння відбирати матеріал для спростування помилкової точки зору.

4. Наявність організаційного мислення, критеріями чого можуть бути:

– високий контроль власної розумової активності, здатність свідомо її форсувати;

– системне мислення, здатність до планування;

– швидке освоєння прийомів діяльності;

– здатність до проектування;

– уміння змінювати способи й спрямованість самоорганізації своєї діяльності.

Останній компонент змістовного аспекту оцінки професійної компетентності педагога – педагогічна рефлексія – співвідноситься, на наш погляд, із: цілепокладанням педагога в галузі саморозвитку; досягненням успішності в професійній діяльності; адекватною самооцінкою, умінням позитивно ухвалювати критику, поради, рекомендації; грамотно організувати зворотний зв'язок; педагогічною гнучкістю й мобільністю; самоактуалізацією в рамках професійного співтовариства, показником досяжності чого є проведення проміжної оцінки самодосягнень. Така проміжна оцінка самодосягнень може здійснюватися шляхом поетапного моніторингу процесу вдосконалювання професійної компетентності педагога, організації педагогічної рефлексії на методичному й управлінському рівнях та на засадах цього моніторингу – своєчасна корекція педагогічного процесу. Немаловажне значення при цьому надається вмінням саморегуляції, котра забезпечує контроль і оцінку суджень і дій, уміння знаходити оптимальні засоби вирішення професійних

проблем та ставити реальні завдання для саморозвитку, планувати траєкторію самоосвіти, проводити проміжну самооцінку досягнень.

Таким чином, для реалізації сукупності трьох базових компонентів компетентності педагога професійного навчання має докласти зусилля весь колектив освітньої установи: педагогічний колектив, методичні й бібліотечні служби при активній участі керівництва освітньої організації, яка має системне бачення цілісного освітнього процесу в заданому напрямку.

У межах запропонованого дослідження очікуваним результатом був розвиток сформованості професійної компетентності педагогів профнавчання до оптимального рівня. Такий рівень, на наш

погляд, виступає гарантом їхньої результативної діяльності задля виконання державного замовлення на якісну підготовку здобувача освіти, фахівців у системі професійної освіти країни.

Представляючи критерії й показники оцінювання рівнів розвитку професійної компетентності педагога професійного навчання в інформаційно-освітньому середовищі закладу професійної освіти, не можна не відзначити, що йдеться про нематеріальні результати людської діяльності, які можуть оцінюватися виключно на суб'єктивному рівні. Відповідно, ми можемо говорити лише про умовне співвідношення діяльності зі створення інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти та досягнутого результату.

Висновки

На підставі викладеного вище можна зробити такі основні висновки.

1. Теоретико-методологічний аналіз проблеми розвитку педагогів професійного навчання здійснювався з урахуванням специфіки професійної діяльності в освітніх установах системи професійної освіти. До цієї специфіки можна віднести: відсутність у педагогів спеціальної педагогічної освіти, а також приналежність освітньої установи до певної галузі народного господарства, для якої ведеться підготовка фахівців; включення в педагогічний колектив фахівців народного господарства непедагогічних галузей (юристів, економістів, інженерно-технічних працівників і тощо).

2. Модернізація професійної освіти, при якій освітній процес повинен максимально повно відповідати сучасним технологічним і інформаційним викликам, висуває на перший план упровадження в систему розвитку професіоналізму педагогів профнавчання інформаційно-освітнього середовища. У межах вирішення цього завдання було описано й теоретично обґрунтоване поняття «освітнє середовище», що включає, з одного боку, – різні суто інформаційні ресурси (інформаційно-технологічні, довідково-інформаційні, інформаційно-технічні, інформаційно-програмні, інформаційно-освітні тощо); з іншого – сукупність

соціально-комунікативних взаємозв'язків (мережеві спільноти, тематичні майданчики, сайти, майданчики блогерів і т.і.).

3. Інформаційно-освітнє середовище створене для професійного розвитку педагогів профнавчання, що характеризується певними особливостями: відкритістю й доступністю; динамічністю; відсутністю географічних та політичних кордонів; активністю взаємодії, почуттям включеності до єдиного педагогічного співтовариства, можливістю реалізувати різні види спільної діяльності; інтерактивністю; можливостями використання для самоосвіти, розвитку професійної компетентності елементів неформальної й інформальної освіти на основі застосування інтернет-ресурсів.

4. Визначення ролі й потенціалу інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти дозволило виявити сукупність конкретних чинників розвитку педагога професійного навчання, а саме: мотиваційний чинник, змістовний чинник, процесуально-технологічний чинник. Саме ці чинники здійснюють в умовах інформаційно-освітнього середовища професійної установи ефективний вплив на діяльність усього колективу з досягнення поставленої мети – розвиток педагога професійного навчання.

5. Загальне бачення інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти, яке було б ефективним чинником розвитку компетентності педагога професійного навчання, дозволило розробити відповідну модель інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти.

Перспективи подальших досліджень. До перспектив подальшого дослідження

можуть бути віднесені питання технічного й методичного забезпечення, а також виявлення та теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов упровадження моделі розвитку педагогів профнавчання в умовах інформаційно-освітнього середовища, розробку оптимальної системи мотивації й оцінки досягнень педагогів системи професійної освіти.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Висотська, Л. Створення інформаційно-освітнього середовища в закладах професійної освіти сфери обслуговування. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2018. № 15. С. 116-123. DOI: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.15.116-123> .
2. Кізім, С., Куцак, Л., Люльчак, С. Інформаційно-освітнє середовище як засіб модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців. *Фізико-математична освіта*. 2017. Вип. 4(14). С. 37-42. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5968>
3. Ляхощка, Л. Л. Дистанційне навчання та інформаційно-комунікаційні технології в системі відкритої післядипломної освіти: зб.-к навчальних матеріалів (робочі навчальні програми, конспекти занять та спецкурсів); ДЗВО «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2020. 170 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722171/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%9B%D1%8F%D1%85%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf> .
4. Ніколаєску, І. Професійно-педагогічна самореалізація викладача системи післядипломної педагогічної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій: особливості формульовального етапу дослідження. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 17-18. С. 152-159. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2608/2754>
5. Самко, А. М. Цифрова компетентність педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Освітня аналітика України: Вища освіта*. 2021. № 2(13). С.33-43. DOI: 10.32987/2617-8532-2021-2-33-43. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/3_Samko_213_2021_33_43.pdf.
6. Фамілярська, Л. Л. Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / 015 Педагогічні науки. Житомир, 2017. 292 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/26076/> .
7. Цимбал-Слатвінська, С. Поняття «інформаційно-освітнє середовище» в аспекті професійної підготовки майбутніх логопедів. *World Science*. 2019. Vol. 3. No. 8(48). Pp. 9-16. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31082019/6640 .
8. Яновський, А. Інформаційно-освітнє середовище в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Том 4. № 30. С. 310-315. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212627> .
9. Balyk, N., Shmyger, G., Vasylenko, Ya., Oleksiuk, V. Design of educational environment for teachers' professional training, *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2020. Vol. 10. Iss. 2. Pp. 12-25. URL: <https://shibata.yubetsu.com/article/Xi28qkFL#Text> (дата звернення 15.12.24 р.). DOI: <https://doi.org/10.32919/uesit.2022.02.02> .
10. Chernysh, V., Zadorina, O., Melnyk, K., Khromova, O., Danyliuk, M. Development of professional competence of present and future teachers under the conditions of transformational processes in education. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*.

2020. Vol. 11. No.1. Pp. 56-67. DOI: 10.47750/jett.2020.11.01.006.
URL: <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/501/381>
11. Gómez-Pablos, V. B., Matarranz, M., Casado-Arand, L.-A., Otto, F. Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2022. Vol. 19. No. 1. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00312-8>.
 12. Lytvyn, A., Lytvyn, V., Rudenko, L., Pelekh, Yu., Didenko, O., Muszkieta, R., Żukow, W. Informatization of technical vocational schools: Theoretical foundations and practical approaches. *Education and Information Technologies*. 2020. No. 25. Pp. 583–609. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-019-09966-4> (Англійською мовою).
 13. Mashrabjonovich, O. J. Formation of professional competence of the future teacher in the information and educational process. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*. 2023. Vol. 4. No. 2. Pp. 107-111. DOI: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/UST4P> (Англійською мовою).
 14. Rakhimov, Z. Development of professional competence of educator. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, Progressive Academic Publishing, UK. 2019. Vol. 7. No. 10. Pp. 99-106. URL: <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/08/Full-Paper-DEVELOPMENT-OF-PROFESSIONAL-COMPETENCE-OF-EDUCATOR.pdf>
 15. Schäfer, Pia, Link, Nico, Walker, Felix. 7 assessing professional knowledge of teachers at vocational schools—using the example of a professional development for automation and digitized production. *Vocational Education and Training in the Age of Digitization: Challenges and Opportunities*, Demand GmbH, Norderstedt, Germany. 2020. Pp. 131-154, DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/j.ctv18dvv1c.10> (Англійською мовою).

Стаття надійшла до редакції 04.11.2024

Стаття рекомендована до друку 05.12.2024

O. O. GABRUK,

PhD student of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: gabruk@tutaimail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9861-9462>,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Square Kharkiv, 61022, Ukraine

INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A LEADING FACTOR IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS

Purpose. The purpose of the article is to identify the leading factors of professional development of vocational education teachers in the context of the information and educational environment.

Methods. To achieve this goal, a set of general scientific (analysis, synthesis, analogy, comparison, collation, generalization, classification, systematization), empirical (analysis of philosophical, psychological, pedagogical, methodological literature, regulatory and normative documentation) and universal (modeling) methods have been used.

Results. The specifics of professional activity in vocational educational institutions include: teachers' lack of special pedagogical education; belonging of the educational institution to a certain sector of the national economy for which specialists are being trained; inclusion of non-teaching specialists in the teaching staff. The concept of "educational environment" includes both various information resources (information technology, reference and information, information and technical, information and software, information and educational, etc.) and a set of social and communicative interconnections (networking communities, thematic platforms, websites, blogging sites, etc.). The information and educational environment created for the professional development of vocational education teachers is characterized by certain features: intensity; openness and accessibility; dynamism; absence of geographical and political boundaries; active interaction; interactivity; opportunities to use elements of non-formal and informal education for self-education and professional development based on using Internet resources. The general understanding the information and educational environment of a vocational education institution, which would be an effective factor in promoting the competence of a vocational education teacher, allowed us to develop an appropriate model.

Conclusions. The set of specific factors for vocational teacher development includes: motivational factor, content factor, procedural and technological factor. These factors have an effective influence on the development of a vocational education teacher in the context of the information and educational environment of a vocational institution. Prospects for further research may include the issues of technical and methodological support, as well as the identification and theoretical substantiation of organizational and pedagogical conditions for the implementation of the model for the development of vocational education teachers in the context of the information and educational environment.

KEYWORDS: *information and educational environment, vocational education teacher, model of information and educational environment, vocational educational institution.*

References

1. Vysotska, L. (2018). Information and educational environment creation in vocational education and training institutions of service sphere. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Education Sciences of Ukraine. Professional Pedagogics*, 15, 116-123. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.15.116-123> (in Ukrainian).
2. Kizim, S., Kutsak, L., Liulchak, S. (2017). Informational and educational environment as a means for modernization of the professional preparation of the future professionals. *Physical and Mathematical Education*, 4(14), 37-42. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5968> (in Ukrainian).
3. Liakhotska, L. (2020). Distance learning and information and communication technologies in the system of open postdegree education: collection of training materials (working training programs, abstracts of occupations and special courses), DZVO «University of Management education», Kyiv. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722171/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%201_%D0%9B%D1%8F%D1%85%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf (in Ukrainian).
4. Nikolaesku, I. (2017). Professional-pedagogical self-realization of the pedagogical education system manager by means of information and communication technologies: features of the formative stage of the study. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University*.

- Series «Pedagogical Sciences»*, 17-18, 152-159. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2608/2754> (in Ukrainian).
5. Samko, A. (2021). Digital competence of pedagogical staff in the system of postgraduate pedagogical education. *Educational Analytics of Ukraine: Higher education*, 2(13), 33-43. DOI: 10.32987/2617-8532-2021-2-33-43. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/3_Samko_213_2021_33_43.pdf (in Ukrainian).
 6. Familiarskaya, L. (2017). Information and communication mobility development of the teacher in the environment of postgraduate education, PhD thesis, Zhytomyr. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/26076/> (in Ukrainian).
 7. Tsymbal-Slatvinska, S. (2019). The concept of "information-educational environment" in terms of professional training of speech therapists. *World Science*, 3,(8(48)), 9-16. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31082019/6640 (in Ukrainian).
 8. Yanovskiy, A. (2019). Information and educational environment in the conditions of distance learning. *Humanities science current issues*, 4(30), 310-315. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212627> (in Ukrainian).
 9. Balyk, N., Shmyger, G., Vasylenko, Ya., Oleksiuk, V. (2020). Design of educational environment for teachers' professional training. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 10(2), 12-25. URL: <https://shibata.yubetsu.com/article/Xi28qkFL#Text> (date of application 12/15/24). DOI: <https://doi.org/10.32919/uesit.2022.02.02> (in Ukrainian).
 10. Chernysh, V., Zadorina, O., Melnyk, K., Khromova, O., Danyliuk, M. Development of professional competence of present and future teachers under the conditions of transformational processes in education. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2020. Vol. 11. No.1. Pp. 56-67. DOI: 10.47750/jett.2020.11.01.006. URL: <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/501/381> (in Ukrainian).
 11. Gómez-Pablos, V. B., Matarranz, M., Casado-Arand, L.-A., Otto, F. Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2022. Vol. 19. No. 1. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00312-8>.
 12. Lytvyn, A., Lytvyn, V., Rudenko, L., Pelekh, Yu., Didenko, O., Muszkieta, R., Żukow, W. Informatization of technical vocational schools: Theoretical foundations and practical approaches. *Education and Information Technologies*. 2020. No. 25. Pp. 583-609. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-019-09966-4> (in Ukrainian).
 13. Mashrabjonovich, O. J. Formation of professional competence of the future teacher in the information and educational process. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*. 2023. Vol. 4. No. 2. Pp. 107-111. DOI: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/UST4P>
 14. Rakhimov, Z. Development of professional competence of educator. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, Progressive Academic Publishing, UK. 2019. Vol. 7. No. 10. Pp. 99-106. URL: <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/08/Full-Paper-DEVELOPMENT-OF-PROFESSIONAL-COMPETENCE-OF-EDUCATOR.pdf>
 15. Schäfer, Pia, Link, Nico, Walker, Felix. 7 assessing professional knowledge of teachers at vocational schools—using the example of a professional development for automation and digitized production. *Vocational Education and Training in the Age of Digitization: Challenges and Opportunities*, Demand GmbH, Norderstedt, Germany. 2020. Pp. 131-154, DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/j.ctv18dvv1c.10>.

The article was received by the editors 04.11.2024

The article is recommended for printing 05.12.2024